D. THOMAE AQVINATIS IN CATENAM

SVPER LVCAE EVANGELIVM

PRAEFATIO.

GLOSSA. Inter cætera incarnationis Chriſti myſteria, quæ Iſaias Propheta diligenter & aperte prænunciat, dicit: {Induam cælos tene. &c.} Iſa. 50. Ex quibus verbis accipere poſſumus Euangelij ſecundum Lucam materiam, modum ſcribendi, finem, & conditionem ſcriptoris.

Lib. 1. ca. 2. Tom. 4.

AVG. de Con. Euan. Lucas .n. circa Sacerdotalem Domini ſtirpem, atque perſonã magis occupatus videtur. vnde per vitulum ſignificatus eſt, propter maximam victimam Sacerdotis.

INduam cælos tenebris, & ſaccum ponam operimentum eorum. Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt ſciam ſuſtentare eum qui lapſus eſt verbo. Erigit mane, mane erigit mihi aurem, vt audiã quaſi magiſtrũ. Iſa. c. 50.

1. Materia.

AMBRO. G Vitulus enim Sacerdotalis eſt victima. vnde bene congruit vitulo hic Euangelij liber, qui a Sacerdotibus inchoauit, & conſummauit in vitulo, qui omnium peccata ſuſcipiens, pro totius mundi vita eſt immolatus, & ipſam vituli ĩmolationem Lucas ſtilo quodam pleniore diffudit. GLO. Quia igitur paſſionem Chriſti principaliter exponere Lucas intendit, huius Euangelij materia ſignificari poteſt in eo quod dicitur: {Induam cælos tenebris, & ſaccum ponam operimentum eorum.} Nam ad literam in paſſione Chriſti tenebræ factæ ſunt, & in diſcipulis fides obſcurata eſt.

Cap. 53.

HIERO. ſuper Iſaiam: Et Chriſtus deſpectus erat & ignobilis quando pendebat in cruce: & abſconditus eſt vultus eius atque deſpectus, vt humano corpore diuina potentia cęlaretur. H

2. Scribendi modus.

HIERO. Sermo autem Lucæ, tam in Euangelo quàm in Actibus Apoſtolorum comptior eſt, & ſæculari redolet eloquentia. vnde ſubditur: {Dominus dedit mihi linguam eruditam.} AMBRO. Nam licet ſcriptura diuina mundanæ euacuet ſapientiæ diſciplinam, quòd maiore fucata verborum ambitu, quàm rerum ratione ſubnixa ſit: tamen ſiquis in ſcripturis diuinis etiã illa, quæ imitanda illi putant, quærat, inueniet. Sanctus enim Lucas velut quendam hiſtoricum ordinem tenuit, & plura nobis geſtorum Domini miracula reuelauit: ita tamen, vt omnes ſapientiæ virtutes Euangelij ipſius complecteretur hiſtoria. Quid enim præcellentius ad ſapientiam naturalem, quàm quòd Spiritumſanctum creatorem, etiam Dominicæ incarnationis extitiſſe reF ſeruauit? Docet moralia in eodem libro, quemadmodum ſcilicet amare inimicum debeam. Docet etiam rationalia, cum lego quoniam qui fidelis eſt in minimo & in magno fidelis eſt.

Lib. 3. ca. 2.

EVSEB. in Eccleſiaſtica hiſtoria: Is ergo genere quidem Antiochenus, arte medicus, ſecundum hanc medicinam quam ex Apoſtolorum, vel ſocietate vel traditione ſuſceperat, duos nobis medicinales libros, quibus non corpora, ſed animæ curentur explicuit. vnde ſequitur: {Vt ſciam ſuſtentare eum, qui lapſus eſt verbo.}

3. Finis.

Cap. 50.

HIERONYMVS. ſuper Iſaiam: Dicit enim ſe a Domino accepiſſe ſermonem, quoniam lapſum errantemque populum ſuſtentet & reuocet ad ſalutem.

4. Scriptoris conditio.

GRAECVS expoſitor. Cum autem Lucas bonæ indolis eſſet, & capacitatis ſtrenuæ & Græcorum ſcientiam conſecutus eſt. Grammaticam ſiquidem atque poeſim adeptus perfecte: Rethoricam autem & perſuadendi leporem aſſecutus ad plenum, neque Philoſophiæ muneribus caruit, deinde & medicinam acquirit. Et quoniam naturæ velocitate ſatis de humana guſtauerat ſapientia, ad altiorem conuolat. Accelerat igitur ad Iudæam, & viſibiliter & verbotenus Chriſtum adit. Cumque veritatem cognoſceret, verus efficitur Chriſti diſcipulus, plurimum magiſtro commoratus. GLO. vnde ſubditur. {Erigit mane quaſi a iuuentute ad ſæcularem ſapientiam. Mane erigit mihi aurem ad diuina, vt audiam quaſi magiſtrum, ſ. ipſum Chriſtum.} EVSE. in Eccle. hiſtoria: Tradunt autem, quòd Euangelium ſuum ex Pauli ore conſcripſerit, ſicut & Marcus quæ ex Petri ore fuerant prædicata, conſcripſit. CHRY. ſuper Matthæum. Vterque autem eorum magiſtrum imitatus eſt, hic quidem Paulum ſuper flumina fluentem, ille autem Petrum breuiloquio ſtudentem. AVGVSTINVS de Conſen. Euange. Eo autem tempore ſcripſerunt, quo non ſolum ab Eccleſia Chriſti, verum etiam ab ipſis adhuc in carne manentibus Apoſtolis probari meruerunt. Et hæc proemialiter dicta ſufficiant.

DIVI THOMAE AQVINATIS, CATENA

IN EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM

CAPVT PRIMVM.

Lib. 3. ca. 2.

EVSEBIVS in Eccleſiaſtica hiſtoria: Lucas in initio Euãgelij ſui, cauſam cur ſcripſerit indicauit, videlicet, quoniam multi alij temere præſumpſerant enarrare res, quæ ſibi magis erant ad liquidum comperię. I Et hoc eſt quod dicit, {Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum.

SANCTVM IESV CHRISTI

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM

CAPVT PRIMVM.

QVoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationẽ, quæ in nobis completæ ſunt rerum, ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis: K viſum eſt & mihi aſſecuto a principio omnia diligenter ex ordine tibi ſcribere optime Theophile, vt cognoſcas eorum verborum, de q̃bus eruditus es veritatem.

AMBRO. Nam ſicut multi in Iudæorum populo diuino infuſi ſpiritu prophetauerunt, alij autem pſeudoprophetæ erãt potius quàm Prophetæ, ſic & nunc in nouo teſtamento multi Euãgelia ſcribere conati ſunt, quæ boni nummularij non probarunt, & aliud quidem fertur Euangelium quod duodecim ſcripſiſſe dicuntur. Auſus eſt etiam Baſilides Euangelium ſcribere. Fertur aliud ſecundum Thomam, & aliud ſecundum Matthiã. BEDA. Multos ergo eos non tam numeroſitate quàm Hæreſeos multifarie diuerſitate commendat, qui non Spirituſſancti munere donantur: ſed vacuo labore conati magis ordinauerunt narrationem, q̃ hiſtoriæ texuerunt veritatem. AMBRO. Qui enim conatus eſt ordinare, ſuo labore conatus eſt, nec impleuit ſuo conatu. Sine conatu ſunt enim & donationes, & gratia Dei, q̃ vbi ſe infuderit rigare conſueuit, vt non egeat, ſed redundet ſcriptoris ingenium. Et ideo bene dicit: {Rerum quæ in nobis completæ ſunt,} vel quæ in nobis redundãt. quod .n. redundat nulli deficit, & de completo nemo dubitat, cum fidem effectus aſtruat, exitus prodat.

Hom. 1. in Lucam.

ORI. Dicit autem Rerum, quia non ſecundum phantaſiam iuxta hæreticos exercuit Ieſus carnalem ipſius aduentum: ſed cum veritas eſſet reuera negotium ꝓſecutus eſt. Affectum autem ſuum indicat ex hoc quod ait: {Quæ in nobis completę ſunt, ideſt quę in nobis maniſeſtiſſime ſunt oſtẽſę: id enim quod Gręce legitur πεπληροφορημένον peplirophorimenon vno verbo Latinus ſermo non explicat. certa enim fide & ratione cognouerat, neque in aliquo fluctuabat. CHRY. Euangeliſta autem non ſolum teſtimonio contentus eſt proprio, ſed ad Apoſtolos totum refert, inde robur venat ſermoni: & ideo ſubdit, {ſicut tradiderũt nobis, qui ab initio ipſi viderunt.

Lib. 3. ca. 2.

EVSEB. in Eccle. hiſtoria. Certus eſt quòd veritatem vel Paulo exponente, vel alijs Apoſtolis qui ab initio ipſi viderant vel ſibi tradiderant conſecutus ſit. CHRY. Dicit autem: Viderunt quia hic maxime robur nanciſcitur credulitatis, quod addiſcitur ab his, qui præſentialiter viderunt. ORIGE. Palam eſt autem, quòd cuiuſdam doctrinę finis eſt ĩ ipſa doctrina, ſicut Geometrię. alterius vero doctrinę finis in opere computatur, ſicut medicinæ, & ita eſt in ſermone Dei. Et ideo poſtq̃ ſignificauerat ſcientia ex hoc quod dixerat: {Ipſi viderunt.} demonſtrat opera, ex hoc quod ſequitur: {Et miniſtri fuerunt ſermonis vel verbi.

FVit in diebus Herodis Regis Iudeæ Sacerdos quidam, nomine Zacharias de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Eliſabeth. Erant autem iuſti ambo ante Deum, incedentes in oĩbus mandatis & iuſtificationibus Dñi ſine quęrela. Et non erat illis filius, eo ꝙ eſſet Eliſabeth ſterilis, & ambo proceſsiſſent in diebus ſuis.

AMBRO. Nam congruit iſta locutio, vt maius myſterium verbi quam auditum eſſe credamus, ſed quia nõ B prolatiuum verbum, ſed ſubſtantiale ſignificatur, non vulgare verbum, ſed cæleſte intelligamus, cui Apoſtoli miniſtrarunt. CYR. Quod autem dicit, huius verbi viſores fuiſſe Apoſtolos cõcordat cum Ioanne qui dicit: Verbum caro factum eſt & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius. Verbum namque mediante carne viſibile factum eſt. AMBRO. Non ſolum autem ſecundum corpus viderunt Dominum, ſed etiam ſecundum verbum. Viderunt enim verbum, qui cum Moyſe & Helia viderunt gloriam verbi. alij non viderunt, qui corpus tantummodo videre potuerunt. ORIG. Et in Exodo quidem ſcriptum eſt: Populus videbat vocem Domini. vox autem auditur potius quàm videtur. Sed propterea ita ſcriptum eſt, vt oſtenderetur nobis alijs videre oculis vocem Domini, quibus illi aſpiciunt qui merentur. Porro in Euãgelio non vox cernitur: ſed ſermo qui voce ꝓſtantior eſt. THE. Ex hoc enim manifeſte innuitur, quòd Lucas non fuit diſcipulus ab initio, ſed proceſſu temporis. Alij autem fuerunt diſcipuli ab initio, vt Petrus & filij Zebedæi. BEDA. Et tamen Matthæus C quoque & Ioannes in multis quæ ſcriberent ab his qui infantiã, pueritiam, genealogiamq; eius ſcire & geſtis intereſſe potuerant audire opus habebant. ORIGE. Deinde facultatem ſcribendi replicat, quoniam ea quæ ſcripſit, non rumore cognouerit: ſed ab initio fuerit ipſe conſecutus. vnde ſequitur: {Viſum eſt & mihi aſſecuto a principio omnia diligenter ex ordine tibi ſcribere optime Theophile. AMBRO. Cum dicit: {Viſum eſt & mihi non negat Deo viſum, a Deo enim præparatur voluntas hominũ. Prolixiorem autem hunc Euangelij librum quàm cæteros eſſe nemo dubitauerit: & ideo non ea quæ falſa ſunt, ſed quæ vera ſibi vẽdicat. Et ideo dicit, {aſſecuto quidem omnia viſum eſt ſcribere.} non omnia, ſed ex omnibus, quia quæ fecit Ieſus ſi ſcribantur omnia, nec ipſum mundum capere arbitror. Conſulto autem quæ ab alijs ſunt ſcripta præterijt, vt proprijs quibuſdam ſinguli Euãgeliorum libri myſteriorum geſtorumque miraculis eminerent. D THEOPHI. Scribit autem ad Theophilum virum inclytum fortaſſis & Principem, quia quod dicit Κράτιστε Cratiſte, ideſt optime ſiue ſtrenue, non dicebatur niſi Principibus & Pręſidibus, ſicut I & Paulus. Feſto præſidi dixit, Cratiſte hoc eſt optime vel ſtrenue Feſte. BEDA. Theophilus autem interprætatur amans Deũ, vel amatus a Deo. quiſquis ergo amat Deum ſiue a Deo ſe deſiderat amari, ad ſe ſcriptum putet Euangelium, & vt ſibi datum munus ſibique commendatum pignus conſeruet. Non autem nouorũ quorumlibet eidem Theophilo & velut ignotorum ratio pandenda: ſed eorum de quibus eruditus eſt verborum promittitur veritas exprimenda cum ſubditur: {Vt cognoſcas eorum verborum de quibus eruditus es, veritatem}, ſ. vt quo quid ordine a Domino geſtum dictumve ſit, agnoſcere queas. CHRY. Vel aliter, vt certitudinem habeas & ſecurus exiſtas, quæ auditu perceperas proſpiciens in ſcriptura. THEO. Plerumque enim cum ſine ſcripto aliquid dicitur, calumniantur illud quaſi falſum. cum vero E quis quæ dicit ſcripſerit, tunc magis credimus, quaſi niſi putaret vera, non ſcriberet. CHRY. Vel aliter: Totum Euangeliſtæ proemium duo continet, conditionem eorum qui ante eum Euãgelium ſcripſerant, puta Matthæi & Marci, & rurſum cur & ipſe ſcribere propoſuit. Cum vero dixiſſet: {Conati ſunt. vocabulum potens applicari, & ad præſumptuoſe aggredientes materiam}, & ad honeſte pertractantes illam: Duabus additionibus dubiam ſententiam certificat, primo quidem quia dixit: {Quæ in nobis completę ſunt rerum.} ſecundo quia dixit: {Sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderunt.} Simul autem hoc quod dico. Tradiderunt. indicare mihi videtur, quòd & ipſi moneantur propagare, velut enim illi tradiderunt, ipſos quoque oportebit accipientes ſeriatim adinuicem promulgare. Nondum autem commendantes ſcripturæ quæ tradita fuerant. contingebat inconuenientia plurima prouenire diuturnitate tẽporis. vnde merito qui de primis viſoribus verbi & miniſtris vbi acceperant, in ſcriptis vniuerſo mundo traditionẽ ꝓſtiterunt, & calũnias ꝓpellentes, & obliuio A nem deſtruentes, & ex ipſa traditione integritatẽ accõmodantes.

CHRYSO. Euangelicæ narrationis exordium a Zacharia ſumit & natiuitate Ioannis, mirum ante ediſſerens, minus ante maius. nam quoniam virgo paritura erat, præparauit gratia vt vetus prius cõciperet. Declarat autem tempus cum dicit: {Fuit in diebus Herodis:} & adiicit dignitatem cum ſubdit: {Regis Iudeæ.} Alius autem Herodes fuit, qui Ioannem occidit, ſed ille Tetrarcha fuit, hic autẽ Rex. EVTHYMIVS. Rex, inquã, ille, qui infantes occidit, pater illius Herodis, qui præcurſorem interemit. BEDA. Tempus autem Herodis alienigenę Regis Dominico atteſtatur aduentui. Prædictum nãque fuerat, quia non deficiet princeps de Iuda, neque dux de fæmore eius donec veniat qui mittendus eſt. Ex quo enim patres ex Aegypto exierunt ſuæ gentis iudicibus vſque ad Samuelẽ prophetam, ac deinde Regibus vſque ad tranſmigrationem Babyloniæ regebantur. Poſt reditum vero Babylonię Pontifices rerum ſumma gerebatur, vſque ad Hyrcanum regem ſimul & Pontificem, quo ab Herode interempto Iudeæ Regnum ipſi Herodi alienigenę iuſſu Auguſti Cæſaris traditur gubernandum, cuius trigeſimoprimo anno iuxta Prophetiam ſupradictam, qui mittendus erat aduenit. AMBRO. Docet autem nos diuina ſcriptura non ſolum mores in his qui prædicabiles ſunt, ſed etiam parentes oportere laudari, vt veluti tranſmiſſa immaculatę puritatis hæreditas, in his quos volumus laudare præcellat. Non ſolum igitur a parentibus, ſed etiam a maioribus Sancti Ioannis nobilitas propagatur, non ſęculari poteſtate ſublimis, ſed religionis ſucceſſione venerabilis. Plena eſt igitur laudatio qua genus, mores, officium, factum, iudicium comprǽhendit. officium in Sacerdotio. vnde dicit: {Sacerdos quidam nomine Zacharias. BEDA. in Hom. De Sacerdotali enim proſapia Ioannes ortus, vt eo potentius imitationem Sacerdotij præconizaret quo ipſum ad Sacerdotale genus pertinere clareſceret. AMBRO. Genus autem comprǽhendit in maioribus. vnde ſequitur: {De vice Abia,} ideſt nobilis inter familias. BEDA. Erant enim Principes Sanctuarij, ideſt ſummi Sacerdotes tam de filijs Eleazar quàm de filijs Ithamar, quorum vices ſecundum miniſteria ſua, vt ingrederentur Domum Dei. 24. ſortibus Dauid diſtinxit. in quibus familiæ Abia de qua Zacharias ortus eſt, ſors contigit octaua. Non autem fruſtra primus noui teſtamenti preco in octauę ſortis iure naſcitur, quia ſicut ſeptenario ſępe numero propter Sabbatum vetus teſtamentum, ſic nouum aliquotiens per octonarium propter ſacramentum Dominicæ, vel noſtræ reſurrectionis exprimitur. THEOPH. Volens etiam oſtendere, quòd ab vtroque parente legaliter ex Sacerdotali genere erat: ſubdit: {Et vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Eliſabeth. Non enim permittebatur de alia tribu vxorem accipere, ſed de ſua. Eliſabeth interprætatur Dei requies, Zacharias vero memoria Domini. BEDA. in Hom. Iuſtis enim parentibus Ioannes eſt genitus, vt eo confidentius iuſtitiæ præcepta populis daret, quo hæc ipſa non quaſi nouitia didiciſſe, ſed velut hæreditario iure a progenitoribus accepta ſeruaret. vnde ſequitur: {Erant autem ambo iuſti ante Deum. AMBRO. Et ſic mores in æquitate comprehendit. Bene autem dicit ante Deum. fieri .n. poteſt vt aliquis affectata bonitate populari iuſtus videatur mihi, iuſtus autem ante Deum non ſit, ſi iuſtitia non ex mentis ſimplicitate formetur: ſed adulatione ſimuletur. Perfecta igitur laus eſt añ Deum iuſtum eſſe: ſolus enim perfectior eſt, qui ab eo probatur, qui non poteſt falli. Factum autem comprǽhendit in mandato, in iuſtificatione iudicium. vnde ſequitur: {Incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini.} Cum enim mãdatis cæleſtibus obedimus, in mandatis Domini incedimus. cũ congrue iudicamus, tenere Domini iuſtificationes videmur. Prouidere autem oportet bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus. vnde ſequitur: {Sine quærela.} Nulla enim quærela eſt vbi & mentis bonitas concordat & facti, & plerumque iuſtitia durior hominum quærelam excitat.

Hom. 2.

ORIGE. Poteſt etiam aliquid iuſtum iniuſte fieri, vt ſi iactantiæ cauſa quis pauperi elargiatur, quod non eſt ſine quærela. Sequitur: {Et non erat illis filius, eo quòd erat ſterilis Eliſabeth, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis. CHRY. Non ſolum autem Heliſabeth erat ſterilis: ſed & Patriarcharum coniuges: Sara, Rebecca, Rachel, quod dedecus erat antiquis. non poſſumus dicere, quòd peccati effectus eſſet ſterilitas, cuncti iuſti, cuncti virtuoſi. Hæc autem fuit ſterilitatis cauſa, vt cum videris virginem parientem Dominum, non ſis incredulus exercitans mẽtem tuam in aluo ſterilium. THEO. Et vt etiam tu addiſceres, quòd lex Dei multiplicationem filiorum non appetit corporalem,

ralem,ſed magis ſpiritualem. Proceſſerant autem ambo, non ſolum ſecundum corpus,ſed ſecundum ſpiritum aſcenſiones in corde ponentes, & vitam ſuam vt diem & non vt noctem habentes, quaſi in die honeſte ambulantes.

b Factum eſt autem cum Sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum conſuetudinem Sacerdotij, ſorte exijt vt incenſum poneret, ingreſſus in templum Domini. Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi.

c Apparuit autem illi Angelus Domini ſtans a dextris altaris incenſi. Et Zacharias turba-

b ¶ BEDA. Per Moyſen Dominus vnum conſtituit ſummum Sacerdotem, cui mortuo vnũ ſuccedere iuſſit, & hoc vſque ad Dauid tempora ſeruatum eſt, a quo plures fieri Domino agente decretũ eſt. vnde nunc Zacharias in ordine vicis ſuæ Sacerdotio functus eſſe aſſeritur cũ dicitur:{ Factum eſt autem cum Sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecũdũ conſue.Sacer.ſorte exijt vt incenſum poneret ingreſ.in tem.Domini.} AMBRO. Videtur autem hic Zacharias ſummus deſignari Sacerdos,quia ſemel in anno ſolus ſummus Sacerdos in ſecundo ſanctuario intrabat,non ſine ſanguine quem offerret pro ſe & pro populi delictis. BEDA. Non autem nunc noua ſorte electus eſt,cum incenſum eſſet adolendum, ſed priſca ſorte cum ex ordine ſui Pontificatus in vicẽ Abia ſuccederet.Sequitur.{Et omnis multi. po.erat orans foris hora incenſi.} Incenſum in Sanctaſanctorum a Pontifice deferri,expectante foris templum omni populo decimo die ſeptimi menſis eſt iuſſum,& hanc diem expiationis ſiue propitiationis vocari,cuius diei myſterium Apoſtolus ad Hebræos pandens,Ieſum oſtendit Pontificem eſſe verum, qui in ſanguine proprio cæli ſecreta ſubijt, vt propitium nobis faceret patrem, & interpellaret pro peccatis eorum qui adhuc præ foribus orantes expectant. AMBRO. Hic eſt autem ille ſummus Sacerdos,qui adhuc ſorte quæritur, quia verus adhuc ignoratur.qui enim ſorte eligitur,humano iudicio non compræhenditur. Ille igitur quærebat, & alius figurabatur.verus in æternum Sacerdos,qui non hoſtiarum cruore:ſed proprio patrem Deum generi reconciliaret humano, & tunc quidem vices erant,nunc autem eſt perpetuitas.

c ¶ CHRY. Ingreſſus Zacharias in templum vt præces ferret pro cunctis ad Deum, & quaſi Dei & hominum mediator vidit Angelum intus ſtantem.vnde dicitur.{Apparuit autem illi Angelus Domini ſtans a dextris altaris incenſi.} AMBRO. Bene apparuiſſe dicitur ei, qui eum repente conſpexit, & hoc ſpecialiter,aut de Angelis aut de Deo ſcriptura diuina tenere conſueuit, vt quod non poteſt præuideri apparere dicatur.Non enim ſimiliter ſenſibilia videntur, & is cuius in voluntate ſitum eſt videri. & cuius naturæ eſt non videri. ORIGE. Et hoc tantum in præſenti ſæculo dicimus, ſed & in futuro cum migrauerimus a mundo,non omnibus,vel Deus vel Angeli apparebunt,ſed ille tantum videbit qui mundum habuit cor. Locus autem nec nocere poterit quẽquam nec iuuare. CHRY. Manifeſte autem apparuit, non in ſomnis,eo quòd nimis arduum annunciabatur,vnde manifeſtiori & mirabiliori viſione egebat. DAMA. Tamen Angeli non vt ſunt hominibus pateſiunt,ſed transfigurati prout poſſunt viſores aſpicere in quodcumque iuſſerit Dominus. BASI. Dicit autem:{Altaris incenſi.} eo quòd alterum erat altare deputatum ad holocauſta. AMBRO. Non immerito autem Angelus videtur in templo,quia veri Sacerdotis annunciabatur iam aduentus, & cæleſte ſacrificium parabatur, in quo Angeli miniſtrarent:non enim dubites aſſiſtere angelum quando Chriſtus immolatur.{Apparuit autem a dextris altaris incenſi,} quia diuinę inſigne miſericordiæ deferebat.Dominus enim a dextris eſt mihi,ne commouear. CHRY. Non poteſt autem homo quantũcũque ſit iuſtus abſque timore cernere Angelum.vnde & nunc Zacharias aſpectum non tolerans præſentię Angeli nec fulgorem illum valens ſufferre,turbatur.Et hoc eſt quod ſubdit:{Et Zacharias turbatus eſt videns.} Sicut autem auriga perterrito, loraq; dimittente corruunt equi præcipites,totaque quadriga peruertitur,ſic accidere conſueuit animæ quoties ab aliquo ſtupore vel ſollicitudine deprimitur. vnde & hic ſubditur:{Et timor irruit ſuper eum. ORIG. Noua quippe facies humanis ſe obtutibus præbens turbat mentem animumque conſternat. vnde Angelus ſciens hãc humanam eſſe naturam primum perturbationi medetur.Nam ſequitur:{Ait autem ad illum Angelus, ne timeas Zacharia. ATHA. In vita Antonij.vnde non difficilis eſt bonorum ſpirituum malorumque diſcretio.ſi enim poſt timorem ſucceſſerit gaudium,a Domino veniſſe ſciamus auxilium, quia ſecuritas animæ præſentis maieſtatis indicium eſt.ſi autem incuſſa formido permanſerit,ho-

Hom.3.

Lib.2.de fide cap.13.

Hom.4.

F ſtis eſt qui videtur. Non ſolum autem trepidantem refocillat:ſed etiam nouo lætificat nuncio,ſubdens:{Quoniam exaudita eſt deprecatio tua,& vxor tua Eliſabeth pariet tibi filium.} AVGV. de Quæſt.Euan. Vbi primo hoc attendendum eſt, quia non eſt veriſimile,vt cum pro peccatis populi vel ſalute vel redemptione ſacrificiũ ille offerret}, quòd potuerit publicis votis relictis homo ſenex vxorem habens pro accipiendis filijs orare pręſertim: nam nemo orat accipere, quod accepturũ eſſe deſperat. Vſque adeo autem ille iam ſe habiturum filios deſperabat, vt hoc angelo promittenti nõ crederet. Ergo quod ei dicitur:{ Exaudita eſt deprecatio tua } pro populo intelligendum eſt,cuius populi quoniam ſalus & redemptio & peccatorum abolitio per Chriſtum futura erat,adhuc nunciatur Zachariæ naſciturus filius, quia præcurſor Chriſti deſtinabatur. CHRY. Vel quòd exaudita ſit eius deprecatio probat per hoc, quòd gignendus erat ei filius,clamans: Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi. THEO. Quaſi ipſo dicente, vnde erit mihi hoc manifeſtum?ait Angelus:ex hoc quòd Eliſabeth pariet,credes quòd peccata populo ſunt remiſſa. AMBRO. Vel aliter. Plena ſemper & redundantia ſunt diuina beneficia non exiguo conſtricta munere:ſed vberi bonorum coaceruata congeſtu,vt hic primum precationis fructus promittitur,deinde ſterilis partus vxoris:Cuius nomen prænunciat ſubdens:{Et vocabis nomẽ eius Ioannem.} BEDA: Singularis meriti indicium datur, quoties hominibus a Deo, vel imponitur nomen vel nunciat. CHRY. ſuper Ioannem:Illud quoq; oportet exprimere,quoniam in quibus ab ipſa teneritate infantię virtus refulgere debebat, a principio diuinitus ſumebant nomina.His vero qui poſtea debebant excreſcere,nomen poſtea imponebatur. BEDA: Ioannes ergo interprætatur in quo eſt gratia,vel Domini gratia, quo nomine declaratur primo parentibus eius gratiam quibus decrepitis naſceretur filius eſſe donatam:deinde ipſi Ioanni qui magnus corã Domino erat futurus,poſtremo etiam filijs Iſrael quos ad Dominum erat conuerſurus.vnde ſequitur:{Et erit gau.tibi & exul. ORI. Quando enim iuſtus oritur in mundo, miniſtri natiuitatis eius lætantur. quando vero ille naſcitur qui quaſi ad pœnas & ergaſtulum relegatur, miniſter conſternatur & concidit. AMBRO. Sanctus autem non ſolum parentum gratia,ſed etiam ſalus eſt plurimorum.vnde ſequitur:{Et multi in natiuitate eius gaudebũt.} Admonemur hoc loco Sanctorum generatione lætari, admonentur parentes gratias agere.non enim mediocre munus eſt Dei,dare liberos,propagatores generis,ſucceſſionis hæredes.

tus eſt videns, & timor irruit ſuper eum. Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Et vxor tua Eliſabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, & erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in eius natiuitate gaudebunt.

G d Erit enim magnus coram Domino, & vinum & ſiceram non bibet. Et Spirituſancto re-

d ¶ AMBRO. Poſt lætitiam plurimorum magnitudo virtutis promittitur cum dicitur, {Erit enim magnus coram Domino.} Nõ corporis ſed animæ magnitudinem declarauit, eſt coram Domino magnitudo animæ,magnitudo virtutis. THEOPH. Multi namque magni dicuntur,ſed coram hominibus,non coram Deo ſicut hypocritæ. ita autem & parentes Ioannis iuſti coram Domino dicti ſunt. AMBRO. Deinde non fines alicuius propagauit imperij,non triumphos bellici certaminis reportauit,ſed quod eſt amplius prædicans in deſerto,delitias hominum corporiſque laſciuiam magna animi virtute depreſſit. vnde ſequitur {Et vinum & ſiceram non bibet. BEDA. Sicera interprætatur ebrietas,quo vocabulo Hebræi omne quod inebriare poteſt, poculum ſiue de pomis ſiue de frugibus,ſeu de qualibet alia materia cõfectum ſignificant. Proprium vero in lege Nazareorum erat vino & ſicera tempore obſecrationis abſtinere. vnde Ioannes cæteriq; tales vt ſemper Nazarei,ideſt ſancti manere poſſint,ſemper his abſtinere ſatagunt.non enim decet vino in quo eſt luxuria inebriari eum, qui muſto Spirituſſancti deſiderat impleri. vnde recte cui vini ebrietas tollitur,ſpiritus gratia cumulatur.Sequitur autem:{Et Spirituſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ.} AMBRO. Cui Spirituſſanctus infunditur,magnarum eſt plenitudo virtutum. Siquidem Sanctus Ioannes antequàm naſceretur,matris adhuc in vtero poſitus Spiritus accepti gratiam deſignauit,cum in vtero parentis exiliens Domini Euangelizauit aduentum.Alius eſt ſpiritus vitæ huius, alius gratiæ. Ille naſcendo ſumit exordium,moriendo defectum. Iſte non ætatibus coercetur,non obitu extinguitur,non aluo matris excluditur. GRAECVS: Quod autem erit opus Ioannis, quid ve per Spirituſanctum peraget,oſtendit ſubdens.{Et multos filiorum Iſrael cõuertet

A uertet ad Dominum Deum ipſorum. ORIG. Ioannes quidem plurimos conuertit: Domini autem opus eſt vt omnes ad Deum patrem conuertat. BEDA. Cum autem Ioannes qui Chriſto teſtimonium perhibens,in eius fide populos baptizabat, dicitur filios Iſrael ad Dominum Deum ipſorum conuertiſſe.patet Chriſtum dominum Deũ eſſe Iſrael. vnde deſinant Arriani Chriſtum dominũ Deum eſſe negare. Erubeſcãt Photiniani Chriſto ex virgine principium dare. Ceſsẽt Manichęi aliũ populi Iſrael atque alium Chriſtianorum Deum credere. AMBRO. Non autem egemus teſtimonio, quòd plurimorum ſanctus Ioannes corda conuertit, in quo nobis Prophetice Scripturę & Euãgelicæ ſuffragantur: Vox enim clamantis in deſerto. Parate viã Domino. Non enim dę ſe, ſed de Domino prædicabat prænuntius Chriſti. & ideo ſequitur:{Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Heliæ.} Bene præcedet ante illum, qui prænuntius natus, prænuntius mortuus eſt. Bene etiam iungitur. {In ſpiritu & virtute Heliæ.}

plebitur adhuc ex vtero matris ſuæ, & multos filiorum Iſrael conuertet ad Dominum Deum ipſorum. Et ipſe pręcedet ante illum in ſpiritu & virtute Helię, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum, parare Domino plebem perfectam.

B e Et dixit Zacharias ad Angelum: Vnde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis. Et reſpondens Angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſto ante Deum, & miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi Euangelizare. Et ecce eris ta-

Hom. 4. ORIG. Non dicit in anima Heliæ, ſed in ſpiritu & in virtute. C Spiritus enim qui fuerat in Helia venit in Ioanne, & ſimiliter virtus eius. AMBRO. Numquàm enim ſine virtute ſpiritus,vel ſine ſpiritu virtus:& ideo in ſpiritu & virtute,quia ſanctus Helias & virtutem habuit magnam & gratiam. virtutem vt ad fidem animos populorum a perfidia retorqueret. virtutem abſtinentiæ atque patientiæ & ſpiritum prophetandi.In deſerto Helias, in deſerto Ioannes. Ille Achab Regis gratiam non quæſiuit, hic ſpreuit Herodis. Ille Iordanem diuiſit,hic ad lauacrum ſalutare conuertit. Ille prioris, hic ſequentis Dominici præcurſor aduentus. BEDA. Quod autem de Helia per Malachiam prædictum eſt, hoc per Angelum de Ioanne dicitur:cum ſubditur: {Vt conuertat corda patrum in filios.} Spiritualem antiquorum Sanctorum ſcientiam populis prædicando infundens. {Et incredulos ad prudentiam iuſtorum. quæ eſt non de legis operibus iuſtitiam pſumere,ſed ex fide ſalutem quærere. GRAECVS. Vel aliter: D Parentes Ioannis & Apoſtolorum Iudæi fuerunt:ſed tamen contra Euangelium ex ſuperbia & infidelitate ſæuiebant.Itaque tanquàm benigni filij Ioannes prius & Apoſtoli conſequenter eis veritatem monſtrabant, in propriam iuſtitiam & prudentiam eos attrahentes, ſic etiam Helias reliquias Hebræorum conuertit ad Apoſtolorum veritatem. BEDA: Quia vero Zachariam pro plebe ſupplicantem dixerat exauditum,ſubiungit: Parare Domino plebem perfectam.} in quo docet quo ordine plebs eadem ſaluari & perfici debeat, ad prædicationem,ſ.Ioannis pœnitendo & credendo in Chriſtum. THEOPHI. Vel aliter: Ioannes plebem parauit, non incredulam:ſed perfectam, ideſt præparatam ad

Hom. 4. ſuſcipiendum Chriſtum. ORIG. Sacramentum autem Ioannis vſque nunc expletur in mundo. Quicũque enim crediturus eſt in Ieſum Chriſtum, antea ſpiritus & virtus Ioannis ad animã illius venit,& præparat Domino populum perfectum.

e ¶ CHRY. Habito reſpectu Zacharias ad propriam ætatẽ, E quinetiam coniugis ſterilitate conſpecta,diffiſus eſt. vnde dicitur: {Et dixit Zacharias ad Angelum, vnde hoc ſciam?} quaſi dicat,quomodo hoc fiet? Et cauſam dubitationis ſubdit:{Ego enim ſum ſenex,& vxor mea proceſſit in diebus ſuis} quaſi dicat, Aetas intempeſta,natura inepta,ego generãs debilis,terra ſterilis. Non autem cenſetur propter hoc dignus eſſe venia Sacerdos, dum ſeriem rerum expoſtulat. quandocũque enim Deus aliquid indicat oportet in fide ſuſcipere,nam ſuper huiuſmodi diſceptare contumacis eſt animæ. vnde ſequitur: {Et reſpon. Angel.dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſto ante Deum. BEDA, quaſi dicat.Si homo talia ſigna promitteret, impune ſignum flagitare liceret, at cũ Angelus promittat iam dubitare non decet. Sequitur:{Et miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi Euangelizare.} CHRY. Vt;cum audias me a Deo miſſum fore,nihil humanum eſtimes ex his quæ tibi dicuntur. Neque enim ex me loquor,ſed mittentis relata denuntio.hæc eſt enim nũtij bonitas,vt nihil ex ſe referat. BEDA. Vbi notandum eſt,quòd Angelus ſe & ante Deum ſtare & ad Euã-

Ho. euã.34. gelizandum Zachariæ miſſum eſſe teſtatur. GREGOR. in

Hom. Quia & cum ad nos veniunt Angeli ſic exterius implent miniſterium, vt tamen numquàm interius deſint per contemplationem.quia etſi circũſcriptus eſt Angelicus ſpiritus, ſummus tamen ſpiritus qui Deus eſt circũſcriptus non eſt. Angeli itaque ẽt miſſi ante ipſum ſunt,quia quomodolibet miſſi veniant,intra ipſum currũt. BEDA. Dat autem ei ſignũ, quod rogatur, vt qđ diſcredendo locutus eſt, iam tacendo credere diſcat. vnde ſequitur: {Et ecce eris tacens, & non poteris loqui. CHRY. Vt a vi generatiua ad organa vocalia vincula transferantur,nec intuitu Sacerdotij ei parcitur: ſed ob hoc plectebatur amplius, quia circa fidem cæteris præeſſe debebat. THEOPHIL. Sed qa verbũ Κωφὸς Kofòs;quod etiam infra ſubiungitur, poteſt tam ſurdũ quàm mutum ſignificare,bene ait:eris ſurdus & non poteris loqui. Conuenienter enim hæc duo paſſus eſt, tanquàm enim inobediens ſurditatem incurrit, & tanquàm contradictor taciturnitatem. CHRY. Dicit autem: {Et ecce} quaſi dicat in hoc inſtanti. Sed conſidera miſerationem C Domini in hoc quod ſequitur: {Vſque in diem quo hæc fient.} quaſi dicat. Cum per euentus rerum quod dico oſtendo,& noueris te iure punitum tunc te de pœna eripiam. Et cauſam pœnę oſtendit cum ſubditur {Pro eo quòd non credidiſti verbis meis. quæ implebuntur in tempore ſuo, non attendens virtutem eius qui miſit me,cui ego aſſiſto.Si autem is qui erga natiuitatẽ mortalem incredulus erat punitur, qualiter qui cæleſtem & ineffabilẽ calumniatur vitabit vltionem? GRAECVS. Dum autem hæc intrinſecus agerentur,dilatio temporis admirari cogebat expectãtem forinſecus multitudinem.vnde ſequitur:{Et erat plebs expe. Zacha & mira.quòd tar.ipſe in templo.} Cumq; per diuerſa vagaretur ſuſpitio,quilibet dictabat ad libitũ donec Zacharias egrediens docuit ſilendo, quod latendo prepeſſus eſt. vnde ſequitur: {Egreſſus autem non poterat loqui ad illos, & cogno.quòd viſionem vidiſſet in templo.} THEO. Innuebat autem populo Zacharias forte cauſam taciturnitatis interroganti,quàm loqui non D valens,per nutum declarabat.vnde ſequitur:{Et ipſe erat innuens illis & permanſit mutus. AMBRO. Eſt autem mutus quidem ſine verbo corporales actus indicare moliens, nec exprimens eius voluntatem.

cens & non poteris loqui, vſque in diem quo hæc fiant, pro eo quòd non credidiſti verbis meis quæ implebuntur in tempore ſuo. Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur, quòd tardaret ipſe in templo. Egreſſus autem non poterat loqui ad illos. Et cognouerunt, quòd viſionem vidiſſet in templo, & ipſe erat innuens illis & permanſit mutus.

f Et factum eſt vt impleti ſunt dies officij eius abijt in domum ſuam. Poſt hos autem dies concepit Eliſabeth vxor eius, & occultabat ſe mẽſibus quinque di-

f ¶ BEDA Vicis ſuæ tempore Pontifices templi tantum officijs mancipati non ſolum a complexu vxorum,ſed ab ipſo quoque domorum ſuarum abſtinebant ingreſſu. vnde dicitur: {Et factum eſt vt impleti ſunt dies officij eius, abijt in domum ſuam.} Quia enim tunc Sacerdotalis ex ſtirpe Aaron ſucceſſio quærebatur,neceſſario tempus ſubſtituendę ſoboli procurabatur. At quia nunc non carnalis ſucceſſio,ſed profectio ſpiritualis inquiritur,ſacerdotibus vt ſemper altari queant aſſiſtere, ſemper caſtitas obſeruanda præcipitur.Sequitur: {Poſt hos autem dies concepit Eliſabet vxor eius.} Poſt dies.ſ.officij Zachariæ completos. Geſta ſunt autem hæc menſe Septẽbri. octauo Calen.Octob.quando oportebat Iudæos ieiunium Scenophegię celebrare,imminente æquino- E ctio in quo incipit nox eſſe maior quàm dies, quia Chriſtũ oportet creſcere,Ioannem autem minui. Nec fruſtra tunc dies ieiuniorum erant, quia per Ioannem erat hominibus afflictio pœnitentiæ prædicanda.Sequitur: {Et occultabat ſe menſibus quinque.} AMBRO. Quæ cauſa occultationis niſi pudor? Sunt enim quædam tempora præſcripta coniugio,quando dare operam procreandis liberis ſit decorum, dum anni vigent,dum ſuſcipiendorũ liberorum ſpes eſt. At vbi & matura æui ſenectus ſucceſſerit, & ætas eſt regendis liberis habilior quàm creandis pudor eſt legitimi licet coitus geſtare indicia,& grauari alienę ætatis onere,& tumeſcere aluum non ſui temporis fructu. Pudebat ergo eam propter ætatem:vnde intelligi põt cã, quia iam non cõueniebant inter ſe concubitu coniugali. neque enim ea quæ ſenilem non erubeſceret coitũ,erubeſceret partum:hæc tamen erubeſcit onus parentis,quãdiu neſcit myſterium religionis.Sed quæ occultabat ſe, quia conceperat filium,iactare ſe cæpit, quia generabat prophetã. ORIG. Et ideo dicit:Menſibus quinque,ideſt donec Maria cõciperet, & fœtus eius exultans cum gaudio Prophetaret. Hom. 6.

AMBRO.